

Skica teorijske psihologije

Veljko Jovanović

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Tomas Teo: *Skica teorijske psihologije: kritička razmatranja*. Clio, Beograd, 2022. http://clio.rs/SKICA-TEORIJSKE-PSIHOLOGIJE_Knjiga_283084

U psihologiji postoji malo autora i još manje knjiga usmerenih na razumevanje temeljnih problema psihologije kao nauke i delatnosti, i na preispitivanje osnovnih, često prikrivenih, pretpostavki od kojih je satkana. Knjiga *Skica teorijske psihologije: kritička razmatranja* (u daljem tekstu *Skica teorijske psihologije*), kanadskog psihologa Tomasa Tea, jedno je od retkih takvih dela, sada dostupno i čitaocima na srpskom jeziku (u prevodu Biljane Popović). Tomas Teo (1963) je jedan od najpriznatijih i najplodnijih savremenih psihologa u oblastima teorijske i filozofske psihologije, istorije psihologije i kritičke psihologije. Ove discipline, marginalizovane poslednjih nekoliko decenija u akademskoj psihologiji i skrajnute u procesu obrazovanja psihologa, predstavljaju okosnicu knjige *Skica teorijske psihologije*. Ova knjiga se bavi zanemarenim, i u psihologiji ne baš dobrodošlim temama ontologije, epistemologije, etike, politike i estetike. Predmet ove knjige je sama psihologija, a ključne teme su one pred kojima većina psihologa zatvara oči i/ ili ne prepoznaje njihov značaj jer osporavaju status psihologije kao prirodnonaučne discipline, dovode u pitanje ustaljeno razumevanje predmeta psihologije kao prirodno datog objekta i psihologa kao vrednosno neutralnog, objektivnog posmatrača psihološke stvarnosti, problematizuju odnos psihologa i institucija u kojima i za koje rade. Naposljetku, jer u razumevanje delovanja psihologa i psihologije kao nauke uvode činioce kao što su sociokulturni i politički kontekst, moć, interesi, ideologija i pomodarstvo.

Skica teorijske psihologije ističe manjkavosti i nedostatke psihologije, tražajući istovremeno za korenima stranputica psihološke misli i praksi, ali i ukazuje na moguća rešenja i puteve do drugačijih, trajnijih i istinitijih uvida o ljudima, kao i humanijih i pravednijih praksi za ljude. Tomas Teo je oštar kritičar psihologije, ali cilj njegove oštrice nije da je usmrti i poništi, već da ponudi ideje na kojima je moguće izgraditi novu, bolju psihologiju. Analizirajući osnovne pretpostavke psihologije (na primer, način na koji određuje

svoj predmet; kako pristupa istraživanjima čoveka; šta posmatra kao valjano znanje u psihologiji; šta postavlja kao ključni cilj svog delovanja; kako pozicionira sebe u odnosu na prirodne i društveno-humanističke nauke; kako vidi ulogu istorije, kulture, duha vremena i političko-ekonomskog konteksta u razumevanju psiholoških pojmova i praksi itd), Teo ukazuje na problematičnost psihologije i slepilo naše discipline za one teme od kojih zavisi njena budućnost i smer njenog razvoja. Međutim, zauzimanjem kritičkog i metapsihološkog stava, Teo nam i nudi sliku psihologije kakva bi ona mogla da bude, prevazilazeći ograničenja pozitivizma, metodolatrije i robovanja naturalizmu i kvantifikaciji. Ova knjiga rešenje kriza u psihologiji ne vidi (samo) u usavršavanju statističkih metoda i tehnologija istraživanja, već pre svega u zauzimanju refleksivnog i kritičkog stava o psihologiji. Vrednost *Skice teorijske psihologije* nije samo u tome što podstiče teorijska, kritička i filozofska razmatranja psihologije, već i u tome što se bavi sržnim temama ljudske egzistencije poput nasilja, rasizma, ugnjetavanja, nepravde, osveščivanja, solidarnosti i pružanja otpora, i što navodi čitaoca da postavi pitanje kako da prevaziđe okvire ljudske subjektivnosti ukorenjene u neoliberalnom poretku stvari.

U *Skici teorijske psihologije* se prvenstveno postavljaju fundamentalna pitanja o psihologiji, a ne nudi se iluzija konačnih i neosporivih odgovora. Pitanja postavljena u knjizi su vanvremenska i biće bitna psiholozima dok god je psihologije, slično pitanjima teorije i istorije psihologije u delima Lava Vigotskog, jednako aktuelnim danas, kao i pre skoro jednog veka kada ih je Vigotski pokrenuo. Za kritičara psihologije, naša disciplina je u krizi, oprhva-na problemima, razjedinjena, opsednuta trivijalnim dilemama, gluva na krike siromašnih i obespravljenih, u službi održavanja nepromenjenog društvenog stanja, disciplina koja maši svoju metu i zanemaruje složenost, subjektivnost i celovitost ljudskog bića. *Skica teorijske psihologije* je, smatram, knjiga neprocenjive vrednosti za razumevanje ovih problema, razmatranje ograničenja i mogućnosti psihologije, i za pokretanje kritičke misli i akcije unutar i izvan psihologije.